

(Стандард, 14.05.2009)

Није то више та цена, поручила је Србији породица Стајнхауер, која је из Београда већ добила 900 хиљада долара као одштету за пребијање њиховог сина Брајана, за које се ономад својски потрудио Србин Миладин Ковачевић. Наравно, овде се већ нашло сасвим довољно оних који верују како је порука Стајнхауерових Борису Тадићу нека врста претходнице за посету Обаиног броја два Џозефа Бајдена, којом је српском председнику предочено да се ствари између две земље сада обрачунавају по новом ценовнику, у коме не важе ни стари попусти ни, посебно, одложено плаћање.

Која је то, дакле, цена - главно је питање Бајденове посете - за коју би Србија могла, ако већ не да заради вечно пријатељство Америке, а оно бар да највећу светску силу на неко време скине са свог танког врата, у тренутку када скептици, који у Србији још увек држе монопол на добре процене, једнако верују да између те две ствари суштински и нема неке разлике.

У међувремену, све је више наговештаја да Камерон Мантер, узгред најпристојнији амбасадор САД који је после Петог октобра био у Србији, не одлази пре краја свог београдског мандата у Ирак зато што Амери тамо не могу ништа да заврше без његових способности, већ делимично и зато што се суочио са незадовољством балканолога у Стејт департменту. Кажу да се Мантеру највише замера то што је прошлог лета упро за стварање прозападне српске владе, а да се та влада по мерилима Вашингтона не понаша нимало прозападно.

Дакле овако: иако показује знаке извесног попуштања на Косову - реч је о Еулексу - Београд још увек не показује суштинско опредељење да ту причу сматра завршеном, него, како се већ читају Тадићеви потези у Вашингтону, ствара политичку климу која би у неком тренутку могла да прерасте у отворено залагање Београда за поделу покрајине. Верује се да ће Бајден захтевати од Београда не само да минимизује своје присуство на северу Косова, већ и да неутралише (ухапси, згужва, прекрижи) тамошње тврдокорне лидере, пре свих Марка Јакшића и Милана Ивановића.

Поред тога, кажу у Вашингтону, Београд сувише тврдо стоји у подршци Милету Додику у Републици Српској, који на сваки непријатељски потез из Сарајева реагује тако што гласно уписује нову рецку, коју у Америци виде као степеник ка захтеву за осамостаљење српског ентитета. Мантеру се замера и да сувише меканом руком усмерава догађаје у Београду, да је дозволио да Руси купе српску нафтну компанију и да развуку мапе свог гасовода готово целом дужином Србије; да је релативизовао тврду политику Вашингтона према српским тајкунима и да заузврат од њих није добио ништа осим подршке влади која би и без њих била направљена и две радикалске странке, где је једна гора него икад пре, а друга претворена у друштво бескорисних припитомљених националиста.

На крају - а и то иде Мантеру на душу - на свом месту је још увек Вук Јеремић, човек од кога се у Вашингтону очекивало све друго осим да се тако грчевито бори за српске интересе таквим начином и језиком да му не могу приписати ништа од оне стереотипне матрице у коју се по жељи Вашингтона тако добро уклапао цео низ овдашњих лидера националне провенијенције. А то - Србин чији је политички дискурс тако супериорно сличан западном, а да суштински не испуњава жеље оних од којих је тај дискурс научио - то нервира колико и схватање да неко од кога сте очекивали да ради за вас суштински ради против.

Шта, дакле, да радите са тим типом који нити одбија преговоре, нити говори о Србији до Токија, нити носи мајицу са ликом Шешеља, нити пали америчке амбасаде, нити прети, а, упркос свему томе, показује недозвољени вишак карактера и лепу дозу безобразлука, док за Србију тражи онолико колико не можете да јој не дате а да не покажете при том политичко насиље и да не треснете руком по столу?

Наравно, сва та питања којима је месецима пре Стејт департмент гађао Мантера остављена су да их Бајден постави Борису. Потпредседник САД, најаве су, нема амбицију да са Србима води политичке разговоре тако да се усаглашавају ставови, праве компромиси и траже решења прихватљива за све стране. Уместо тог старомодног и у суштини заморног бављења политиком, Бајден ће наступити са тезом да су и Косово, и Босна, и Вук завршене ствари и да, ако Србија мисли другачије, то јесте проблем Србије, док је Америка ту само да учини све да Србија тај проблем и осети као проблем.

Због тога је и сасвим јасна порука зашто нови амерички амбасадор неће доћи у Србију одмах по Мантеровом одласку, већ ће се с његовим именовањем чекати јесен. Дакле,

Борис ће саслушати Бајденов списак жеља, у који ће бити укључени и Косово, и Додик, и Јеремић, и оставиће му рок до јесени да те ствари учини готовим онолико колико их данас Америка држи готовим. У зависности од тога, за претпоставити је, у септембру ће из Вашингтона у Београд доћи или др Џекил или господин Хајд. Од нас зависи.

Да ли стварно зависи? Подсећања ради, пошто је Јеремић прошле јесени неколико пута изјавио да су Србија и САД на најнижој тачки односа откако је НАТО бомбардовао Србију, из Вашингтона су се већ потрудили да Србији загорчају живот. Није реч само о томе што је процес српских интеграција у ЕУ потпуно стао - стао би он и без Амера - већ и о томе да су ови у пар наврата повели неколико показних медијско-кампањских вежби против Вука и Бориса, од којих се овима вероватно ледила крв у жилама. Другим речима, Американци су послали јасну поруку: можемо да вас растуримо кад год хоћемо и како хоћемо. Нажалост, били су у праву, исто као и када су на сличан начин опомињали претходне српске транзиционе владе, од којих су неке, да се не лажемо, баш растурили.

После серије опомена, Борис је дао пар изјава у којима је поправљање односа са Вашингтоном ставио на врх приоритета своје спољње политике; Вук је мало прикочио; Русе су мало охладиле, Додику се не јављају баш на сваки позив; косовским Србима шаљу поруке да им је Ивановића и Јакшића пун кофер; све ређе помињу шест услова за Еулкс; а нису ни галамили због уласка Косова у ММФ. На први поглед, ствар је у реду: Србија је сасвим свесна да јој није потребно чак ни пријатељство Америке колико јој је непотребно њено непријатељство, Бајден ће доћи, рећи шта има, он ће то назвати конкретним корацима које очекује од Србије, и Борис ће - а шта би друго - морати да прогута све те горке пилуле не би ли избегао да му ови седе на врату и да би макар симболички погурао српску европску причу, која га је и довела на место на коме се налази.

Рецимо, дакле, да ће Тадић пристати на све, рецимо да ће разумети да му у госте долази високи представник земље која је имала своје прсте у рушењу бар четири последње српске владе и у формирању бар три. Рецимо да му је сасвим јасно да се са том ствари није играти. Право питање је да ли је он у могућности да уради оно што ће Бајден желети. Некако се та дилема увек поставља човеку пред којим стоји јасна понуда, пред којим стоје јасне последице уколико ту понуду не прихвати и пред којим су веома мутни бенефити ако је прихвати.

Ако би Борис чак и намеравао да сасвим дигне руке од Косова, да се једном заувек реши и Јакшића и Ивановића, који и њему иду на јетру, створио би око себе такву политичку атмосферу какву би тешко могао да поднесе без великих бенефита на другој страни.

Рецимо европској, ако би и то помогло. Ако би се решио Додика, десило би му се слично; ако би се одрекао Вука, на неки начин би био развлашћен и од америчких клијената из своје странке и од њихових најбољих другова из владе. Као што је сам Борис пре неколико месеци могао да се одрекне тих људи, а данас не може, тако би његово полагање нада у ту екипу у будућности било почетак његовог краја, који би му дошао управо из тог света. Има још много ствари које је Борис могао пре шест месеци, а данас не може: тада је могао и да изда и да игра тврдо уз релативно подношљиве ризике; данас тешко да може ишта од то двоје, при том ризици су постали огромни и за оно што не може.

Шаховским речником, то је пат, узгред, најгори могући исход било које политичке партије. Зато Србија после Бајденове посете више неће моћи него што неће хтети да удовољи захтевима америчког потпредседника. То ће у наредним месецима повећати ризике Србије, а на Борису ће бити макар толико да те ризике смањи тако што ће све оно што је хтео да уради најављујући нови Устав - од реорганизације државе до политичког позиционирања појединих лидера - да све то, дакле, уради брже, и, наравно, без Устава. Иначе ће му Амери правити малу децу онако како су то већ радили многима овде који нису умели да кажу ни да ни не.